

Povezivanje književnosti i glazbene umjetnosti u nastavi hrvatskoga jezika

Lamot, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:889537>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Valentina Lamot

Povezivanje književnosti i glazbene umjetnosti u nastavi

Hrvatskoga jezika

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Valentina Lamot
Matični broj: 2304994325015

Povezivanje književnosti i glazbene umjetnosti u nastavi

Hrvatskoga jezika

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnosti
Mentor: Prof. dr. sc. Karol Visinko

Rijeka, 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Povezivanje književnosti i glazbene umjetnosti u nastavi Hrvatskoga jezika* izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Karol Visinko.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskome radu, na uobičajen sam način citirala i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Zahvale

Zahvaljujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Karol Visinko na ukazanom povjerenju i pomoći tijekom procesa izrade diplomskoga rada.

Zahvaljujem ravnatelju Osnovne škole Đurmanec, Krešimiru Kralju, a ponajviše profesorici Mariji Hudi, koji su mi ukazali povjerenje da istraživanje provedem upravo u toj školi. Zahvaljujem i učenicima sedmih razreda koji su aktivno sudjelovali na nastavnim satovima, što je rezultiralo vrlo uspješnu suradnju.

Također, zahvaljujem profesorici Ivani Nežić čija su me entuzijastična predavanja kolegija *Hrvatska dijalektalna frazeologija* inspirirala da istraživanje temeljim i na važnosti i vrijednosti poznavanja zavičajnoga jezika.

Od srca zahvaljujem svojoj obitelji koja je bila uz mene i pružila mi potporu tijekom studija.

Sažetak

U radu, koji je podijeljen na dva dijela – teorijski i istraživački, nastoje se prikazati prednosti te važnost uključivanja korelacijsko-integracijskog metodičkog sustava u osnovnoškolskoj nastavi književnosti. U prvome su dijelu izdvojena teorijska razmišljanja i stavovi o netom spomenutom sustavu koji više odgovara današnjem obrazovnom sustavu, ali i potrebama novih generacija učenika. Teorijski dio ujedno potvrđuje činjenicu da korelacijsko-integracijski metodički sustav podrazumijeva potpuni zaokret u procesu pripreme provođenja nastave. Naglasak je na povezivanju različitih sadržaja u jednu cjelinu. U drugome je dijelu naglasak na istraživanju vrijednosti te potreba za spajanjem različitih sadržaja, u ovome slučaju riječi (književnosti) i glazbe, na zavičajnome govoru. Istraživanje je provedeno u osnovnoj školi u dva sedma razreda, a pokazalo je da su učenici, zahvaljujući korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu, aktivniji, zadovoljniji i otvoreniji, dok je nastava dinamičnija i zanimljivija.

Ključne riječi: korelacijsko-integracijski metodički sustav, književnost, glazba, načelo zavičajnosti

Summary

Connecting literature and music art in teaching Croatian language

The paper, which is divided into two parts - theoretical and research, seeks to show the benefits and importance of incorporating a correlation-integration methodological system in elementary school literature teaching. The first part highlights theoretical thinking and attitudes about the recently mentioned system, which is more suited to today's educational system, but also to the needs of new generations of students. The theoretical part also confirms the fact that the correlation-integration methodological system implies a complete turn in the process of preparation of teaching. The emphasis is on bringing different content together. In the second part, the emphasis is on exploring values and the need to merge different contents, in this case words (literature) and music, into native speech. The research was carried out in elementary school in two seventh grades, and showed that, thanks to the correlation-integration methodological system, students are more active, satisfied and open, while teaching is more dynamic and interesting.

Key words: correlation-integration methodological system, principle of inheritance, literature, music

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Korelacijsko-integracijski metodički sustav.....	3
2.1. Kako doživjeti književno djelo	8
2.2. Umjetnost i glazba u nastavi.....	11
3. Načelo zavičajnosti.....	14
4. Predmet istraživanja.....	17
4.1. Cilj istraživanja.....	17
4.2. Uzorak istraživanja.....	18
4.3. Metoda istraživanja.....	18
4.4. Hipoteze istraživanja.....	19
5. Rezultati i analiza istraživanja.....	20
5.1. Nastavnikova priprema.....	20
5.2. Sadržaj metodičkog eksperimenta.....	21
5.3. Struktura nastavnog procesa.....	22
5.4. Metodička interpretacija.....	27
6. Zaključak.....	38
7. Literatura.....	40

1. Uvod

Današnji učenik istražuje, pronalazi rješenja, povezuje stara i nova znanja, uči o snalaženju, razvija kritičko mišljenje, uči o različitostima, njeguje i voli svoju kulturu, običaje, tradiciju te cijeni i poštuje tuđe. U svemu tome učitelj je glavni faktor usađivanja gore navedenoga. Također i u prenošenju znanja i važnih informacija. Učiteljeva je zadaća stvoriti pozitivno razredno ozračje, informacije učiniti zanimljivijima, prilagoditi ih dobi učenika, uključivati različite sadržaje iz različitih područja, a sve s ciljem lakšeg, jednostavnijeg i kvalitetnijeg učenja. Činjenica je da učenik više nije samo pasivni promatrač, nego aktivni sudionik u nastavi.

U nastavi je prema tome nužno povezivati primjere iz različitih predmeta, ali i iz stvarnoga života. Sve to nastavni proces čini dinamičnijim, a sami se učenici osjećaju korisno te na taj način uče o suradništvu, (samo)spoznaji, odgovornosti. Dakle, o svemu što će im biti potrebno nakon školovanja. Zbog suvremenog načina života, nastavi se pristupa iz više perspektiva, uključujući različite metode.

Upravo je o tome riječ u radu pred nama. Jedan od pokazatelja zanimljive nastave Hrvatskoga jezika svakako je spajanje spomenutoga predmeta s Glazbenom kulturom, to jest riječi i glazbe. Upravo je ovaj spoj glavno uporište rada koji je podijeljen u dva dijela. Na početku se bavimo teorijskim prikazom određenih pojmova. Nastojimo ukazati na važnost korelacijsko-integracijskog metodičkog sustava, percipije te prihvaćanja književnoumjetničkog djela. Nadalje, govorimo o potrebi uključivanja umjetnosti općenito u nastavnome procesu, u ovom slučaju s naglaskom na glazbenu umjetnost.

Spominjemo složenost, ali i bogatstvo hrvatskoga standardnoga jezika čemu doprinose dijalekti te zavičajni govori. Učenici svoj životni, ali i obrazovni put započinju imanentnom gramatikom, jezikom svoga zavičaja, jezikom kojega su im usadili roditelji te ostala okolina. Činjenica je da su učenici, služeći se zavičajnim

govorom, mnogo sigurniji u svojim nastupima, lakše se do njih dopire. Zavičajni je govor od iznimne važnosti svim učenicima jer je kao takav dio njih.

Prije istraživačkog dijela ovoga rada, reći ćemo i ponešto o Dragutinu Domjaniću, točnije o njegovom kajkavskom stvaralaštvu. Razlog tome je što upravo na kajkavskom govornom području provodimo metodičko istraživanje. U istraživačkome ćemo dijelu rada prikazati glavne segmente metodičkog eksperimenta provedenog u dva sedma razreda osnovne škole. Glavni je predmet istraživanja učinkovitost i prednost primjene korelacijsko-integracijskog metodičkog sustava pred interpretativno-analitičkim metodičkim pristupom. Rezultate istraživanja najvjernije će prikazati navedeni učenički zapisi koji su minimalno (pravopisno i gramatički) izmijenjeni.

TEORIJSKI DIO

2. Korelacijsko-integracijski metodički sustav

Bilo kakva promjena u društvu uvjetuje promjene u svim životnim područjima. Jedno od tih područja svakako predstavlja i obrazovanje.

Obrazovni se sustav treba mijenjati u skladu s društvenim potrebama, osobito kada su u pitanju potrebe učenika. Uspoređujući učenike nekad i danas, vidljive su brojne razlike. Danas obrazovni sustav treba biti ukorak s razvojem tehnologije koja zapravo predstavlja budućnost. Upravo zbog takve budućnosti današnje učenike treba oblikovati i pripremati na drugačiji način za drugačiji život.

Na temelju tih saznanja, nužni su novi pristupi poučavanja. Više nije naglasak na činjenicama i činjeničnome znanju, već učenike valja poticati na samostalno istraživanje i traženje novih, korisnih informacija te na taj način razvijati njihovo kritičko mišljenje koje će im uvelike pomoći u životu. U tome je od velike važnosti korelacijsko-integracijski metodički sustav. U našoj su se metodičkoj literaturi korelacijsko-integracijskim metodičkim sustavom bavili različiti metodičari poput Karol Visinko, Dragutina Rosandića, Zdenke Gudelj-Velage, Zvonimira Diklića i Stjepka Težaka. To su autori koji su nastojali objasniti načine korelacije književnosti s filmom, likovnom umjetnošću, scenskom umjetnošću i glazbom.

Kada govorimo o različitim sustavima i pristupima, tada je važno pokušati odrediti njihove značajke kao i međusobnu povezanost.

Za sustav možemo reći da je riječ o svojevrsnoj uređenoj cjelini koja se zapravo sastoji od pojedinih dijelova ili elemenata. Ti elementi ovise jedan o drugome te svojim spajanjem omogućavaju sustavu održavanje, postojanje i provedbu određenih ciljeva. S druge je strane pristup koji možemo definirati kao mogućnost da do nečega dođemo ili nešto ostvarimo. Da bi se uopće sustav mogao primijeniti u obrazovanju, odnosno nastavnom procesu, nužno mu je znati pristupiti i od njega preuzeti one elemente koji nam mogu pomoći u ostvarivanju nastavnoga cilja.

Metodički se sustav temelji na cjelovitoj primjeni odrednica sustava te kao takav predstavlja cjelovitu metodičku strategiju, dok pristup podrazumijeva primjenu pojedinačnih komponenata.¹

U ovom slučaju govorimo o korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu kojemu pristupamo iz više perspektiva, a koje su potrebne za kvalitetno provođenje nastavnoga procesa. Korelacijsko-integracijski metodički sustav zanimljiv je zbog činjenice što iziskuje mnogo različitih znanja, suodnos te prožimanje različitih informacija, bilo da je riječ o različitim nastavnim predmetima ili o različitim informacijama iz stvarnoga života.

Korelacijsko-integracijski metodički sustav bliži je današnjim učenicima jer im otvara niz različitih mogućnosti, od proučavanja, analiziranja do istraživanja što je učenicima posebno zanimljivo.

Korelacijsko-integracijski sustav potiče unutarpredmetno i međupredmetno prožimanje i povezivanje sadržaja s ciljem integracije novoga znanja u učenikovo spoznajno, emocionalno i životno iskustvo. Težište nastave se pomiče s nastave usmjerene na sadržaje prema nastavi usmjerenoj na učenika (Krumes Šimunović; Blekić 2013: 170). Dakle, učitelji korelacijsko-integracijski metodički sustav češće koriste kao pristup jer iz sustava preuzimaju određene komponente, odnosno sastavnice koje su im potrebne za uspješno izvođenje nastavnoga procesa. Za takvim pristupom najčešće posežu u prvoj i završnoj fazi sata, točnije tijekom motivacijskoga dijela te sinteze.

O netom spomenutom sustavu mnogo je govorio Dragutin Rosandić koji je proučavanjem korelacijsko-integracijskog metodičkog sustava ustanovio da je korelacijsko-integracijski metodički sustav utemeljen na teoriji međupredmetnih veza. Dakle, različiti se sadržaji spajaju u jedinstvene cjeline (vidi Rosandić 2003: 79-87). Tom se cjelinom nastoji prevladati svojevrsna opasnost od poznate nam rascjepkanosti svijeta po predmetima unutar učenikove svijesti zbog određene predmetne ustrojenosti nastavnoga programa (Bežen 2008: 205). *Ideja o povezivanju*

¹ https://www.academia.edu/36704947/Metodi%C4%8Dki_pristadasdupi_i_sustavi_u_nastavi_hrvatskoga_jezika posjećeno dana: 19. 10. 2019.

nastavnih sadržaja svoje korijene pronalazi u didaktici i u komparativnoj estetici (Rosandić 2003: 81).

Iznimno je važno povezivati različite sadržaje kako bi učenici bolje shvaćali i doživljavali sebe i svoju okolinu, ali i prihvaćali različitosti kojima su svakodnevno okruženi.

Rasima Kajić jedna je od onih koji su ukazali na važnost povezivanja umjetnosti u nastavi. *Korelacijski pristup umjetnostima nema potkrijepu samo u blizini početaka različitih umjetnosti, već i u ispreplitanju u tijeku razvoja koji određuju i međusobni utjecaju, što je jedan od temeljnih problema istraživanja znanosti o umjetnosti (Kajić 1991: 6).*

Veza između različitih umjetnosti predstavlja ključ za proučavanje umjetnosti i kulture što je ujedno glavno polazište opće estetike koja se bavi proučavanjem umjetnosti kao dijela cjeline od odnosa te komparativne estetike koja uspoređuje postupke, procese i djela u različitim umjetnostima (vidi Rosandić 2003: 82).

Estetski odgoj pretpostavlja frontalno uključivanje i odgovarajuću zastupljenost posebnih umjetničkih odgoja (književnoga, likovnoga, filmskoga, muzičkoga, scenskoga, plesnoga i dr.) u odgojno-obrazovnome procesu. U protivnom, prevaga jednoga umjetničkoga odgoja i zanemarivanje ili minimaliziranje drugih umjetničkih odgoja, neće dati očekivane rezultate niti u tom izdvojenom i povlaštenom umjetničkom odgoju (Kajić 1991: 8).

Suvremeno je obrazovanje zasnovano na način da učenicima nudi znanja iz različitih područja, uključujući i različite vrste umjetnosti. Zbog te je činjenice korelacijsko-integracijski metodički sustav izuzetno važan jer traži nove izvore informacija kako bi učenici samostalno preko dijelova raznih sadržaja mogli doći do cjelovite slike, odnosno rješenja i zaključka. Na taj način učenici razvijaju svoje mišljenje, stav, oblikuju svoju osobnost i karakter.

Korelacijsko-integracijski metodički sustav usko je povezan i s didaktikom koja je spomenutom sustavu postavila snažne temelje (vidi Rosandić 2003: 80). *Ideja o povezivanju nastavnih sadržaja, nastavnih predmeta i oblika odgojno-obrazovne djelatnosti aktualizirala se na različite načine, u dužem povijesnom razvoju. Tako je,*

početkom 20. stoljeća, aktualna teorija skupne nastave zatražila povezivanje nastavnih sadržaja iz različitih nastavnih predmeta, povezivanje nastavnih predmeta i različitih subjekata koji neposredno ili posredno sudjeluju u odgojno-obrazovnome procesu (Rosandić 2003: 80).

Činjenica je da korelacijsko-integracijski metodički pristup mnogo znači u nastavi tijekom koje dolazi do spajanja različitih umjetnosti, ponajprije književnosti i glazbene umjetnosti jer upravo glazba produbljuje doživljaj učenika (vidi Visinko 1999: 48).

Korelacijsko-integracijski pristup temelji se na komparativnoj estetici, odnosno na komparativnom proučavanju umjetnosti u nastavi, tj. na istraživanju i tumačenju suodnosa na tematsko-sadržajnom (informacijskom) i strukturnom (posebno jezičnom) planu, njegova se teorijska izgradnja temelji na komparativnoj metodologiji (Diklić 1989: 25).

Prema svemu navedenom, može se zaključiti kako su korelacija i integracija vrlo važne za suvremeno obrazovanje. Korelacijom se upotpunjuju i dodatno obogaćuju nastavni sadržaji jer se povezuju različita područja te informacije, a sve u cilju učenikova boljeg svhvatanja i razumijevanja gradiva. Integrirati znači spojiti pojedine dijelove u jedinstveni i cjeloviti sustav. Korelacija i integracija zajedno predstavljaju koordinaciju koja predstavlja sklad i prilagodbu sadržaja u nastavnome procesu. Sva tri pojma čine temelj načela koja se koriste u nastavi Hrvatskoga jezika, a riječ je o načelu opće naobrazbe i stručne usmjerenosti, načelu znanstvenosti, odgojnosti, stvaralaštva, književnog jezika, zavičajnosti. Načelo zavičajnosti od posebne je važnosti za ovaj rad jer smo metodičko istraživanje proveli na kajkavskom govornom području.

S obzirom na to da je Hrvatski jezik kao predmet jedan od najsloženijih i najbogatijih po pitanju sadržaja, realna je činjenica što daje mnogo prostora i za korelaciju, integraciju te koordinaciju (Krumes Šimunović; Blekić 2003: 171).

Današnja istraživanja na području književnosti pokazuju da korelacijsko-integracijski metodički pristup u nastavi Hrvatskoga jezika produbljuje doživljaj likova i situacija i potiče učenike na razvijanje osobnog izraza prilikom iskazivanja

doživljaja, ali i spoznaje književnoumjetničkog teksta (Visinko 1994: 47, preuzeto iz: Krumes Šimunović; Blekić 2013: 171).

Ovo je samo jedan od pokazatelja da je korelacijsko-integracijski metodički sustav, odnosno pristup, mnogo kvalitetniji u odnosu na interpretativno-analitički metodički sustav, osobito u današnje vrijeme.

Koliko je zapravo korelacijsko-integracijski metodički sustav više poticajan u odnosu na interpretativno-analitički metodički sustav, dokazuju sljedeće komponente.

Naime, korelacijsko-integracijski metodički sustav usredotočen je na unutarpredmetno i međupredmetno prožimanje te povezivanje različitih sadržaja, potiče učenje otkrivanjem, korištenje projektne metode rada. Učitelj je (inovativan) organizator i partner, dok su učenici vrlo aktivni bez obzira na koji je način organiziran rad. Mnogo je snažnija dvosmjerna i višesmjerna komunikacija. S druge strane interpretativno-analitički metodički sustav koji dijeli mnogo sličnosti s netom spomenutim sustavom, no ipak nije toliko djelotvoran i utjecajan na današnje generacije jer je veći naglasak na književnome djelu iako razvija sposobnost doživljavanja, kritičkog razmišljanja. Učitelja se stavlja u poziciju organizatora nastavnoga procesa, dakle on je taj koji pokreće i motivira, dok su učenici estetski subjekti koji iznose vlastiti doživljaj o djelu. Komunikacija je također dvosmjerna i višesmjerna, no ne u tolikoj mjeri.²

² https://www.academia.edu/36704947/Metodi%C4%8Dki_pristadasdupi_i_sustavi_u_nastavi_hrvatskoga_jezika posjećeno dana: 19. 10. 2019.

2.1. Kako doživjeti književno djelo

Učenik u nastavnome procesu sudjeluje na više načina – slušanjem, čitanjem, govorenjem i pisanjem. Uključivanje učenika u neku nejezičnu aktivnost označava međufazu u nastavnome procesu. Na taj se način intenzivira učenikova govorna djelatnost ili u svrhu motivacije, ili za njenoga trajanja. To, naravno, ne isključuje ostale učenikove angažmane (vidi Gudelj-Velaga 1985: 33).

Vrlo je važno obratiti pozornost na učenikove emocije i njegov unutarnji svijet u kojemu se zapravo pokreće nebrojeno mnogo načina doživljavanja i prihvaćanja određenoga djela. Na koji će način učenik prihvatiti pojedino književno djelo, ovisi o samoj komunikaciji.

Međutim, mnogo se toga temelji i na samoj motivaciji koja je ujedno prva faza nastavnoga procesa. O njoj ovisi nastavak sata te zainteresiranost učenika za daljnji rad i sudjelovanje u nastavnome procesu.

Zvonimir Cviić ističe biološke i psihosocijalne motive koji su određeni različitim potrebama:

1. gregarni motiv koji uključuje potrebu za ljubavlju, prihvaćenošću te solidarnošću;
2. motiv afirmacije koji se temelji na samopotvrđivanju, dominaciji, samostalnosti•••;
3. motiv borbenosti s potrebama za (samo)kritičnošću, obranom istine;
4. motiv sigurnosti utemeljen na slobodi od straha i krivnje;
5. motiv radoznalosti s potrebama (samo)spoznaje i spoznaje društvenih odnosa.

Pored ovih motiva, nužno je spomenuti i motiv stvaralaštva (vidi Gudelj-Velaga 1990: 47).

Ostvarenim utjecajem na govornu razvijenost učenika nastava je izražavanja sudjelatna u uspostavljanju učenikove komunikacije s književnoumjetničkim tekstom. Recepcija teksta, književnoumjetničkog ili bilo kog drugog, uz ostalo, limitirana je jezičnim znanjem recipijenata (Gudelj-Velaga 1985: 34). Zbog navedene činjenice

učenike valja postepeno uvoditi u svijet književnosti, ali i standardnoga jezika. Nužno je taj proces započeti s učenikovom imanentnom gramatikom koju je usvojio prije početka školovanja. Osim toga, prilikom odabira književnoumjetničkih djela, bilo da su pisana na standardu ili su pak dio dijalektalne književnosti, potrebno je voditi računa o tematici i složenosti. Poželjne su teme koje su učeniku bliske i poznate jer je to najlakši način za ostvarivanje prave recepcije djela.

Priroda književnoumjetničkog teksta kojega je tematsko-motivska građa u svezi s glazbenom umjetnosti podatna je za uspostavljanje korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa. To je ostvarljivo glede segmenata glazbene umjetnosti odnosno glazbene teorije koji se očituju u korištenju glazbenog metajezika, pa je te segmente moguće prepoznati i utvrditi ili pak upoznati i usvojiti (Visinko 1994: 39).

Poznato je da je svijet dječjega doživljavanja mnogo razvijeniji od njihovih izražajnih mogućnosti. Ovladanost jezičnim medijem znači limitirajući faktor mogućnosti komuniciranja doživljenog objekta. Zbog izražavanja doživljaja, potrebno je ostvariti maksimalno angažiranje jezične građe. Riječ je o procesu koji dodatno razvija učenikov rječnik, a samim time jača i sposobnost doživljavanja, spoznavanja i izražavanja (vidi Gudelj-Velaga 1985: 35).

Riječ je, dakle, o povećanju receptornih i efektornih sposobnosti učenika, ali ne više samo u području jezične djelatnosti već u ukupnosti kodova za uspješniju komunikaciju sa svijetom (Gudelj-Velaga 1985: 35). Jezik označava tek početak puta doživljavanja i prihvaćanja djela. Sve ono što se ostvaruje nakon toga označava cjelovitu sliku učenikove recepcije.

Poezija je usko povezana s emocijama. Percipiranje poezije razlikuje se od običnoga jer potiče nove asocijacije i ideje, ali i senzibilnost. Učenici sedmih i osmih razreda ostvaruju dublje emocije u poeziji, otvoreniji su u doživljavanju, uživljanju i proživljanju (vidi Šabić 1991: 28, 39).

Kako bi učenik mogao shvatiti smisao određenog književnoumjetničkog djela, tako treba razvijati svoj rječnik, ali i komunikacijske vještine o čemu govori Karol Visinko.

Autorica napominje kako je od svih kompetencija, najvažnija komunikacija na materinskom jeziku, a to je ujedno i svrha nastave Hrvatskoga jezika u školama. Na materinskom jeziku valja komunicirati i razvijati ga u svim školskim programima kao i u svim oblicima govorne ili pisane komunikacije u školi i u vezi sa školom (vidi Visinko 2010: 42, 43).

Također, valja imati na umu i da je učenik govornik u razvoju, stoga se njegov rječnik razvija slučajno i postepeno pod utjecajem brojnih izvora kojima je okružen (vidi Visinko 2010: 55, 57).

Od posebne je važnosti i stav te pristup samoga učitelja koji se za nastavu općenito, ali osobito za nastavu književnosti treba posebno pripremati. Učitelj kao takav treba posegnuti za različitim izvorima informacija, prikupiti različite materijale, osmisliti aktivnosti za učenike, znati i moći ih motivirati, ali i zaintrigirati te navesti na samostalno istraživanje. Poticati ih na slobodu izražavanja, prihvaćanja različitosti, razvoj kritičkoga mišljenja koje je ujedno ključ cijelog obrazovnog sustava. Nadalje, učitelj se treba potruditi i razvijati učenikov unutarnji svijet, ojačati njegov senzibilitet prema književnoumjetničkome djelu.

Kako bi se u tome i uspjelo, tako učitelji kod učenika trebaju pobuditi ljubav prema umjetničkoj riječi. Naravno, radi se o učiteljima entuzijastima, darovitim osobama koje motiviraju učenike na slušanje, čitanje, poetsko kazivanje. Njihov lik zauzima važno mjesto u metodici nastave književnosti. Pored toga, učitelji se trebaju usavršavati, biti ukorak s vremenom i promjenama koje vrijeme donosi, što znači da prije svega učitelj sam mora iskusiti literarnu komunikaciju s određenim djelom kako bi kasnije svoja iskustva i znanja mogao prenijeti na učenike (vidi Visinko 2009: 24-29).

Ono čemu se posebno teži, svakako je samostalnost učenika u doživljavanju i prihvaćanju odabranog djela, a pritom je od posebne važnosti čitanje.

Visinko ističe kako je čitanje književnoga teksta možda i najosjetljiviji element (vidi Visinko 2010: 126). *Polazište je učenikov literarni doživljaj. Tijekom otkrivanja relevantnih sastavnica djela i njihovim međusobnim poveznicama učenika se usmjerava na cjelovito razumijevanje književnoga djela s ciljem razvijanja*

sposobnosti oblikovanja samostalnoga mišljenja o pročitanome književnome djelu (Visinko 2010: 127). Dakle, učiteljeva je zadaća prenijeti određenu emociju na učenika koju pak on treba prihvatiti i upoznati se s djelom na dubljoj razini kako bi mogao istinski doživjeti, shvatiti, ali i stvoriti vlastito mišljenje o književnoumjetničkome predlošku. Samim time, učenik će postepeno oblikovati i vlastito mišljenje o stvarnome svijetu kao i o svojoj okolini.

2.2. Umjetnost i glazba u nastavi

Čovjek od svog postanka povezuje različite elemente koje dovodi u suodnos iz čega opet nastaje nešto novo i drugačije.

Cijeli je život zapravo jedna nadogradnja. Upravo se to događa i s umjetnošću koja je sastavni dio društva na globalnoj razini. *Povezivanje pojava i otkrivanje njihova međuodnosa opća je karakteristika čovjekova mišljenja, određenog i težnjom za cjelovitijim i sveobuhvatnijim doživljavanjem i sagledavanjem svijeta, kao i čovjekova postojanja uopće* (Kajić 1991: 5).

Književnost je vrlo opširno područje s različitim vrstama djela koja se zbog svoje različitosti, a ujedno i bogatstva mogu usporediti s drugim umjetnostima i područjima. Prema tome, ruski formalisti napominju kako se književnost može usporediti s povijesnim serijama nakon što se istraži međuovisnost književnih elemenata. S druge su strane praški strukturalisti koji su uveli pojam *kolektivne svijesti*. Zbog svega je toga pojava korelacije još zanimljivija. Kajić ističe kako su korelati temeljne jedinice kojima se povezuju umjetnička djela s drugim sadržajima. Korelati se kao takvi iskazuju kao:

- dominantne sastavnice u umjetničkim ostvarenjima;
- opreke;
- suglasne karakteristike;
- sličnosti u poimanju svijeta i života;

- istovjetnosti;
- stilske karakteristike...

Od naših znanstvenika korelatima su se bavili Aleksandar Flaker, Gajo Peleš, Branislava Milijić (vidi Kajić 1991: 5-6).

Rezultati interdisciplinarnog istraživanja suodnosa umjetnosti značajan su prilog komparativnoj estetici, a pridonose obogaćivanju ili stvaranju specifičnih znanstvenih disciplina kao što su komparativna teorija umjetnosti, komparativna povijest umjetnosti, komparativna kritika umjetnosti pa i komparativna metodika umjetnosti (Kajić 1991: 8).

U nastavnome je procesu povezivanje različitih sadržaja od velike važnosti (vidi Kajić 1991: 8). Spomenuta činjenica najviše vrijedi za područje književnosti koje je neiscrpan izvor različitih informacija. Povezujući književne elemente s drugim područjima, stvaraju se nove perspektive i nova saznanja potrebna u stvarnome životu.

U nastavnome je procesu uobičajeno povezivanje različitih sadržaja. Poželjna je međupredmetna korelacija, ali i povezivanje sa stvarnim životom. Dajući učenicima konkretne i njima bliske primjere, jednostavnije će pamtiti, učiti, povezivati i primjenjivati znanje. Jedan od glavnih elemenata koji ih posebno oduševljava svakako je glazba.

Život bez glazbe bio bi nepotpun. Ona nas svojom snagom i sugestivnom moći preobražava, vodi u svijet emocija, izaziva posebne doživljaje (Lučić 2008: 191). Glazba je sastavni dio čovjekova života bez obzira na dob. Ona predstavlja trenutak, emociju, postojanje, kao takva u čovjeku ostavlja neizbrisivi trag. Njezin je utjecaj golem, osobito u današnje vrijeme.

Glazba je u našim modelima stalno prisutna, potiče doživljaj, stvara ugodno ozračje, potiče emocije, izdvaja se samostalno i povezuje s drugim izražajnim sredstvima – riječju, slikom, ali i pokretom kada učenik proširuje svoje izražajne mogućnosti (Lučić 2008: 192).

Slušanje glazbe može biti pasivno i aktivno, a kao takvo ima i svoju svrhu koja se odnosi na poticaj, doživljaj i stvaranje. Tijekom slušanja, učenici ostvaruju i

određene doživljaje koje mogu istaknuti na više načina poput govornog, likovnog i glazbenog načina izražavanja. Pasivno se slušanje odnosi na trenutke u kojima učenik stvara nešto drugo, a glazba ga pritom smiruje, opušta, dodatno motivira i potiče na rad. Aktivno slušanje ovisi o učenikovoj dobi, sposobnostima i mogućnostima (vidi Lučić 2008: 193).

U poeziji učenici razvijaju različite sposobnosti. Ponajprije sposobnosti estetskog percipiranja, doživljavanja, doživljajno-spoznajne sposobnosti, sposobnosti fantazijskog mišljenja, racionalnog stvaralačkog mišljenja, reproduktivno-produktivnog mišljenja, sposobnosti estetskog spoznavanja, izražavanja, lingvističke sposobnosti, sposobnosti čitanja, reproduktivne sposobnosti. Pored toga, razvijaju svoje stavove te se motiviraju za samostalno čitanja (vidi Šabić 1991: 17, 24).

Svoje doživljaje učenici mogu prikazati na različite načine. U govornom smislu može biti riječ o pisanju sastavka ili usmenom izražavanju. Također, doživljaj se može prikazati i putem nekog crteža, slike, fotografije, a u glazbenom smislu izražavanje može biti u obliku nekog pokreta. Glazba je svuda oko nas. Budi u nama neku neobjašnjivu snagu, volju, moć, vodi nas kroz život i upoznaje s novim mogućnostima. Stoga je valja primjenjivati u nastavi i učenicima pokazati jedan drugačiji svijet u koji ih treba samo pustiti i dopustiti im da oslobode svoje pravo i istinsko ja.

U doživljavanju lirske pjesme, pa dakle i u mogućnosti razvijanja sposobnosti doživljavanja, izražen je možda snažnije nego u ostalim aspektima literarne komunikacije utjecaj odnosno prisutnost čitateljevih individualnih senzibiliteta, individualnih i jedinstvenih obilježja njegove ličnosti (Šabić 1991: 41).

Vidljivo je da je nastava poezije utemeljena na principima korelacije među umjetnostima, što znači da otvara i oslobađa put za uključivanje likovnih, glazbenih i filmskih djela u komunikacijski proces s lirskom poezijom. Kompariranje omogućava dodatne perspektive iz kojih se djelo iz područja različitih umjetnosti može usporedno otkrivati (vidi Šabić 1991: 95).

3. Načelo zavičajnosti

Hrvatski je jezik jedan od složenijih jezika zbog svih elemenata koje uključuje. Međutim, upravo u toj složenosti krije se njegovo bogatstvo.

Pojam hrvatski jezik ne uključuje samo standard, već i narječja, dijalekte, govore. Između ostaloga, uključuje i zavičajni govor koji je za učenika veoma važna životna komponenta. Zavičajnost ima veliku ulogu u cjelokupnom razvoju svakog pojedinca. Učenik svoje primarno znanje temelji upravo na zavičajnome govoru.

Tijekom školovanja postepeno se upoznaje sa značajkama standarda. Iz toga proizlazi važna uloga načela zavičajnosti. *U naše doba načelo zavičajnosti je izvan svake sumnje važnije i aktualnije nego što je bilo ikada u prošlosti* (Mimica 2005: 205). Tijekom obrazovanja učenici se često susreću upravo s ovim načelom analizirajući i proučavajući djela književnika iz različitih zavičajnih sredina kako bi svi bili približno zastupljeni u nastavnom procesu.

Poželjno je i da učitelji kod učenika potiču korištenje zavičajnoga govora, bilo u pisanom ili usmenom obliku te na taj način čuvaju i poštuju svoju tradiciju. Prema tome, zavičajnost nije samo dio književnosti ili života općenito, već i same pedagogije.

Rosandić ističe da zavičajnost kao pedagoška kategorija ima odgojno-obrazovne funkcije poput razvoja domoljubnih i rodoljubnih osjećaja, pobuđivanja interesa za dubljim upoznavanjem kulturnog i književnog blaga, povezivanja nastave sa životom, utjecaja na kulturni život sredine (vidi Rosandić, 1975: 12).

Zašto je još važno poticati učenike na stvaralaštvo na zavičajnome govoru, napomenuo je i Stjepko Težak. On smatra da se djeca najlakše izražavaju upravo na svome zavičajnome govoru jer je on *njihov*, radi se o najbržem putu shvaćanja biti pjesništva te osjetljivosti za pjesničkim izrazom, zavičajni govor ujedno predstavlja sigurnost u izražavanju učenika koji lakše spoznaje nove jezične činjenice na već usvojenom govoru. Osim toga, učenik se osposobljava za pravilan odnos prema drugim dijalektima i jezicima, a putem dijalektnog učeničkog stvaralaštva dijete se

najprije uvodi u zavičajnu, a potom i u širu nacionalnu te svjetsku kulturu (vidi Težak 1996: 413).

Dragutin Rosandić razlikuje četiri stupnja govornikove jezične pripadnosti: materinski, mjesni, zavičajni jezik te književni standard (vidi Gudelj-Velaga 1990: 85). *Pozitivan odnos podrazumijeva usporedno njegovanje i razvijanje primarnog idioma, tj. zavičajnoga govora učenika i književnog, odnosno standardnog jezika* (Gudelj-Velaga 1990: 85).

Opće je poznato kako se učenik tijekom školovanja postepeno upoznaje sa standardom, a zavičajni govor postaje predmet proučavanja i doživljavanja. Razvija se poseban emotivni i intelektualni odnos prema zavičajnom govoru. Što se tiče nastave stvaralačke pismenosti, zavičaj se uključuje po emotivnom i racionalnom očitovanju. Načelom zavičajnosti povezuje se pojedinačno i opće, razvija se svijest o zajedništvu (vidi Gudelj-Velaga 1990: 90, 96). Spomenuto je zajedništvo vidljivo u svim trima narječjima, no ovdje ćemo se baviti kajkavskim narječjem.

Kajkavsko je narječje obogaćeno mnogim elementima. Uključuje sve životne segmente i kao takvo štiti hrvatsku povijest, tradiciju, običaje, ali i hrvatski identitet.

Dragutin Domjanić jedan je od onih književnika koji su kajkavsku književnost izdigli na novu razinu. O njemu su pisali mnogi, kao i o doživljavanju njegove lirike. Ono što najsnažnije predstavlja Domjanićevu poeziju, svakako je glazba skladana na njegove stihove. Osim u glazbi, Domjanićevi su stihovi svoj put pronašli i u likovnoj umjetnosti (vidi Corelj Zurl 2007: 83).

Međutim, najvažniji je trag ostavljen u kajkavskom pjesništvu cijele sjeverne Hrvatske. Domjanić je na neki način pokrenuo kajkavsko pjesništvo te oslobodio put svojim nasljednicima i sljedbenicima koji su, baš poput njega, pisali o zavičaju, domovini, jeziku, majci, pejzažu. (vidi Corelj Zurl 2007: 84).

O Domjaniću je pisao i sam Matoš koji *priznaje da je ovaj postao izvrstan slikar hrvatskog pejzaža, zatim prigovara što Domjanić ne voli raskošna ljeta nego tihe jeseni. Analiza ukupnog Domjanićevog opusa dokazuje da ova tvrdnja nije u redu. Takvih znanstveno oborivih ocjena ima u Matoša i drugih kritičara još:*

- najčešće se spominju ciklame

- *uglavnom su mu pjesme tužne*
- *prevladavaju sive i plave boje.*

Ishodi analize utvrđuju da Domjanić opisivanjem prirode svog zavičaja daje bogati botanički vrt, a najčešće spominje ruže, dok ciklame daleko zaostaju (Corelj Zurl 2007: 41).

Važno je napomenuti da je u Domjanićevoj poeziji uključena umjetnost riječi jer je jednostavnim stihovima uspješno prikazao životnu svakodnevicu, osjećaje čežnje, radosti, tuge, želje i stradanja. Riječ je o književniku koji je uvijek težio za subjektivnom istinom nadahnutom rodoljubljem, zavičajem i krajolikom. Neosporno je da je Domjanić proživio svaku svoju pjesmu, a osim toga *se nametnuo kao pjesnik općeg kajkavskog senzibiliteta; one specifične kajkavske psihoemotivne strukture, kakva se susreće na širokom prostoru hrvatskog tla.* (Corelj Zurl 2007: 78-79).

Načelo zavičajnosti veoma je *zahvalno* upotrijebiti u nastavi književnosti jer se njime može povezati mnogo sadržaja, što iz stvarnoga života učenika, što iz obrazovnoga dijela života. Naime, načelo zavičajnosti može se kombinirati na različite načine, što dodatno olakšava uključivanje i spajanje različitih sadržaja kojima se dodatno obogaćuje nastavni proces.

Također, Visinko naglašava da je načelo zavičajnosti važna uporišna točka dobrog jezičnog odgoja i obrazovanja. Potrebno je učenike poticati na dvojezični angažman u smislu korištenja standardnoga jezika te dijalektalnog izraza. Načelo zavičajnosti često se koristi u učeničkom pisanom stvaralaštvu. Od posebne je važnosti učenika upućivati na osobni senzibilitet i originalnost izraza (vidi Visinko 2010: 108-120).

ISTRAŽIVAČKI DIO

4. Predmet istraživanja

Predmet je istraživanja ispitati učinkovitost korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa djelima književne i glazbene umjetnosti u osnovnoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika. Prednost korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa pred interpretativno-analitičkim metodičkim pristupom očituje se u ostvarivanju zadataka i ciljeva književnojezičnog odgoja i obrazovanja. Također, istražuje se i uspješnost recepcije istih estetskih sadržaja na doživljajno-spoznajnoj razini koja uključuje i književno i glazbeno djelo.

4.1. Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja provjeriti metodičku prednost kada se primjenjuje korelacijsko-integracijski metodički pristup u djelima književne i glazbene umjetnosti u osnovnoškolskoj nastavi književnosti pred interpretacijsko-analitičkim metodičkim pristupom. Rezultat će se očitovati u učenikovu doživljavanju i spoznavanju književnoumjetničkog i glazbenog djela. Učenik će razvijati osjetljivost za književne i glazbene sadržaje, prvotno na razini doživljaja, a potom i na razini spoznaje. Toj će spoznaji uvelike i doprinijeti zavičajni idiom. Cilj je istraživanja također, utvrditi kako primjenom korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa, učenici razvijaju viši stupanj estetske osjetljivosti u odgojno obrazovnom procesu.

4.2. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine učenici sedmih razreda osnovne škole.³³ Učenici 7.a razreda uzorak su eksperimentalne grupe u kojoj će se provoditi korelacijsko-integracijski metodički pristup umjetničkom djelu, a učenici 7.b razreda uzorak su kontrolne grupe u kojoj je primijenjen interpretativno-analitički metodički pristup. Važno je spomenuti kako istraživač ni na koji način nije utjecao na strukturu razrednih odjela te kako su učenici jednaki u stupnju odgoja i obrazovanja pa tako i u stupnju emocionalne te spoznajne zrelosti za recepciju umjetničkoga djela. Upravo jednakost, točnije, sličnost učenika u stupnju literarnog i glazbenog iskustva, jedan je od glavnih kriterija koji su uključeni u hipoteze istraživanja.

Istraživanjem je obuhvaćeno 36 učenika, a provodilo se u dva školska sata. Točnije, jedan školski sat za eksperimentalnu grupu, a drugi školski sat za kontrolnu grupu.

4.3. Metoda istraživanja

Istraživač provodi sat interpretacije iste pjesme u oba sedma razreda. U eksperimentalnom razredu provodi korelacijsko-integracijski metodički pristup, a u kontrolnom provodi interpretativno-analitičku metodu. Na kraju sata, zadaje se isti stvaralački zadatak u oba razreda, a čiji se odgovori kasnije uspoređuju. Tako dolazimo do ključnih rezultata samoga istraživanja. Zadatak se odnosi na sveukupan doživljaj sata interpretacije.

³³ Riječ je o učenicima 7.a i 7.b razreda Osnovne škole Đurmanec, pod vodstvom nastavnice Marije Hudi.

4.4. Hipoteze istraživanja

Na temelju teorijskog dijela ovoga rada, izdvojit ćemo sljedeće hipoteze istraživanja:

1. Korelacijsko-integracijski metodički pristup u prednosti je pred interpretativno-analičkim metodičkim pristupom književnoumjetničkom tekstu jer omogućuje razvijanje uspješnije percepcije književnoumjetničke riječi. Učenici time razvijaju i sposobnosti i vještine uspješnijeg fantazijskog mišljenja.

2. Korelacijsko-integracijski metodički pristup iziskuje veću angažiranost učenika u radu, jer samim time što učenici zapažaju sličnosti i razlike književnoumjetničke riječi i glazbenog tona, dublje primaju osobitosti estetskog sadržaja na doživljajnoj i spoznajnoj razini.

3. Korelacijsko-integracijski metodički pristup zahtijeva temeljitiju pripremu nastavnika u provedbi sata. Od nastavnika se očekuje i timski rad sa stručnjakom glazbene umjetnosti, sve u cilju što uspješnije provedbe sata.

5. Rezultati i analiza istraživanja

U rezultatima i analizi istraživanja usporedit ćemo učeničke odgovore eksperimentalne i kontrolne grupe kako bismo uspješno mogli otkriti prednosti korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa.

5.1. Nastavnikova priprema

Prije samog istraživanja, vrlo je važna detaljna priprema nastavnika koja započinje promišljanjem o predlošku korelacije književne i glazbene umjetnosti. Promišlja i o strukturi te trajanju nastavnoga sata, uporabi različitih metoda i oblika rada, kao i o odabiru sredstava i pomagala koja bi pridonijela uspješnoj realizaciji nastavnoga sata. Nakon promišljanja, nastavnik odabire književnoumjetnički predložak visoke estetske vrijednosti koji je primijenjen osnovnoškolskoj dobi učenika. Odabrani književnoumjetnički predložak je kajkavska lirska pjesma. Dijalektno pjesništvo, u aktualnom nastavnom programu za hrvatski jezik, predviđeno je za šesti razred osnovne škole. Tako su učenici već upoznati sa zavičajnim motivima, temama i ritmičnošću čakavskog, kajkavskog i štokavskog narječja. Sada će se učenici sedmoga razreda detaljnije i pobliže upoznati s kajkavskim narječjem. Naime, Osnovna škola Đurmanec pripada Hrvatskom zagorju gdje se govori kajkavskim narječjem. Učenici će moći govoriti o temi iz svoje najbliže okoline, svoje zavičajne kulture i kraja kojemu pripadaju.

Kako bi se u istraživanje uključio književnoumjetnički tekst koji je uglazbljen, a pisan narječjem kraja kojemu učenici, odnosno ispitanici pripadaju, za potrebe metodičkog eksperimenta korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa, odabrana je lirska pjesma *Kaj* Dragutina Domjanića. Glazbu za tekst pjesme *Kaj* napisao je glazbenik Rudolf Tačlik, te je njezina prvotna namjena bila za solo izvođača uz orkestralnu pratnju. Međutim, vrlo ubrzo nastale su i interpretacije za različite vrste zborova (vidi Županović: 1898: 35).

Odabirom Domjanićeve pjesme *Kaj* i glazbenoga predloška, nastavnik/istraživač se priprema za interpretaciju književnog djela. Prvotno aktualizira znanje iz metodike književnog jezika i obrazovanja, a potom iz teorije i povijesti književnosti, ali i hrvatskoga jezika. Osim što nam je predmet obrade sata interpretacija književnosti, važno je prisjetiti se dijalektološke podjele hrvatskoga jezika, kao i glavnih značajki kajkavskoga narječja (fonologija, morfologija, leksik). Također, ispitivač detaljno proučava informacije o Domjaniću, uzima pjesnikovu antologiju u kojoj se nalazi pjesma *Kaj*.⁴

U vezi s metodičkom pripremom, nastavnik piše pisanu pripremu sata, a dio te pisane pripreme prikazat ćemo u nastavku. Za odabrani glazbeni predložak, nastavnik priprema snimku pjesme *Kaj* u izvedbi Marka Novosela i orkestralne pratnje.⁵

5.2. Sadržaj metodičkog eksperimenta

Za metodički eksperiment, koji se vodio u eksperimentalnoj i kontrolnoj grupi sedmih razreda osnovne škole, kako bi se istražile razlike recepcije pjesme na doživljajnoj i spoznajnoj razini, iznosimo u nastavku sastavnice nastavnoga procesa u jednoj i drugoj grupi. Tako ćemo navesti strukturu nastavnoga procesa koji se sastoji od dva dijela:

1. Prvi se dio odnosi na interpretaciju pjesme *Kaj* Dragutina Domjanića u korelacijsko-integracijskom odnosu s istoimenom skladbom (eksperimentalna grupa);
2. Interpretacija pjesme *Kaj* Dragutina Domjanića primjenom interpretativno-analičkog metodičkog sustava (kontrolna grupa).

Osim strukture nastavnoga procesa za metodički eksperiment, iznosi se svrha, zadaci, metode i oblici nastave, učenički odgovori i metodička interpretacija istih. Na kraju se iznosi dobiveni rezultat i zaključak.

⁴ Domjanić, D., *Kipci i popevke*, Mladost, Zagreb, 1969.

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=rQ-Xyro06WU>, posjećeno dana 20. 5. 2019.

5.3. Struktura nastavnog procesa

Istraživanje je provedeno 30. svibnja 2019. godine u Osnovnoj školi Đurmanec. Prvi je sat (8:00 – 8:45) održan u 7.a razredu, odnosno eksperimentalnoj grupi. Struktura nastavnoga sata u eksperimentalnoj se grupi razlikuje od strukture u kontrolnoj grupi, u kojoj je sat održan kao drugi nastavni sat (8:50 – 9:35). U nastavku ćemo prikazati razlike u strukturi nastavnoga procesa eksperimentalne i kontrolne grupe. Temeljna je razlika u primjeni metodičkog pristupa u nastavi književnosti. I u jednoj i u drugoj grupi, trajanje nastavnoga sata je jednako – po jedan školski sat.

Tablica 1: Komparativni prikaz struktura nastavnog procesa u eksperimentalnoj i kontrolnoj grupi sedmih razreda

EKSPERIMENTALNA GRUPA (7.a)	KONTROLNA GRUPA (7.b)
<p>1. Doživljajno-spoznajna motivacija utemeljena na slušanju uglazbljene pjesme <i>Kaj</i>.</p> <p>1. Učenikov doživljaj prvog slušanja skladbe</p> <p>2. Objava doživljaja – učenici zapisuju na nastavni listić koji im nastavnik dijeli</p> <p>2. Najava književnoumjetničkog teksta i njegova lokalizacija</p> <p>3. Interpretativno čitanje književnoumjetničkog teksta</p> <p>4. Emocionalno-intelektualna pauza</p> <p>5. Objava dojmova</p> <p>6. Učenikovo individualno čitanje pjesme</p> <p>7. Interpretacija pjesme</p>	<p>1. Doživljajno-spoznajna motivacija utemeljena na životnom iskustvu učenika. Učenici zapisuju u bilježnice riječ <i>kaj</i> te asocijacije na spomenutu riječ.</p>
<p>8. Integracijski odnos riječi i tona</p> <p>1. Usmjereno slušanje skladbe <i>Kaj</i></p> <p>2. Rješavanje problemsko-komparativnog zadatka</p> <p>3. Objava rješenja zadatka</p> <p>4. Sinteza (odnos riječi i tona)</p>	<p>8. Stvaralačka sinteza</p>

Iz Tablice 1 možemo uočiti koje su faze nastavnoga sata jednake eksperimentalnoj i kontrolnoj grupi. Radi se o fazi interpretativnog čitanja, objave dojmova i fazi interpretacije pjesme. U nastavku ćemo detaljnije prikazati one faze koje su relevantne za prikaz različitosti u primjeni metodičkih postupaka. Temeljna je razlika u prvoj fazi nastavnoga procesa, motivaciji, te u osmoj fazi u kojoj slijedi realizacija sinteze integracije riječi i tona. Osim prve i osme faze, relevantno je izdvojiti i drugu nastavnu fazu koja je u ovisnoj vezi s prvom. Nastavnik u drugoj fazi, fazi najave i lokalizacije književnoumjetničkog teksta, postavlja pitanja

učenicima o poznavanju skladbe koju su slušali u prvoj fazi. Nakon toga, nastavnik daje konkretne činjenice o samoj skladbi, ukratko i o autoru teksta uglazbljene skladbe. Detaljniji prikaz prve, druge i osme faze nastavnoga procesa slijedi u Tablici 2.

Tablica 2: Detaljniji prikaz prve, druge i osme faze nastavnoga procesa u eksperimentalnoj grupi sedmoga razreda.

Faza sata	Sadržaj sata	Metode i zadaci sata
1	2	3
1. Doživljajno-spoznajna motivacija utemeljena na slušanju uglazbljene pjesme <i>Kaj</i>	- Za početak, prepustimo se doživljaju slušanja pjesme koju izvodi Marko Novosel uz orkestralnu pratnju iz Krapine. Pošto se pjesma ponavlja, pokušajte se osvrnuti i na riječi pjesme. <i>Koje riječi su zaokupile vašu pažnju? Zapišite svoj doživljaj na nastavni listić u boji.</i> Učenici pišu doživljaje, a nakon toga slijedi objava njihovih zapisa. Ukoliko je potrebno, nastavnik usmeno postavlja neka od potpitanja, kako bi dobio cjelovitiju sliku učenikova iskaza.	- metoda slušanja - usmjereno slušanje pjesme pri ponavljanju - metoda pisanja - metoda čitanja - metoda razgovora
2. Najava književnoumjetničkog teksta i njegova lokalizacija	Nastavnik pretpostavlja da su učenici upoznati s pjesmom te ih upita: <i>Kako se zove pjesma koju smo slušali? Znate li ime pjesnika koji je napisao tekst pjesme?</i> - Tekst pjesme <i>Kaj</i> , koju smo slušali, napisao je Dragutin Domjanić. Domjanićevu je pjesmu uglazbio Rudolf Taclik za Krapinski festival kajkavske glazbe.	- metoda razgovora - metoda davanja obavijesti
1	2	3
8. Integracijski odnos riječi i tona	Uglazbljenu pjesmu <i>Kaj</i> , poslušat ćemo još jednom. Međutim, tijekom slušanja, razmišljat ćemo o odnosu pjesme <i>Kaj</i> kao književnoumjetničkome tekstu i uglazbljenoj pjesmi.	- metoda usmjerenog slušanja

	<p>Nastavnik dijeli nastavni listić na kojemu se nalazi zadatak:</p> <p>Što zapažate kada usporedite književnoumjetnički tekst i pjesmu koja je uglazbljena?</p> <p>a) uglazbljena pjesma je ona ista koju smo interpretirali</p> <p>b) pjesma koju smo interpretirali, kao uglazbljena, doživjela je neku promjenu.</p> <p>(Zaokružite jedan od odgovora i obrazložite.)</p> <p>Nakon što učenici riješe zadatak, usmeno objavljuju svoja rješenja, a nastavnik komentira, zajedno s ostalim učenicima, njihova zapažanja.</p>	<p>- problemsko-komparativni zadatak</p> <p>- metoda pisanja</p> <p>- metoda čitanja</p> <p>- metoda razgovora</p>
--	---	--

PLAN PLOČE

Dragutin Domjanić,

„Kaj“

- raspoloženje: ugodno, mirno, vedro, sjetno

Pjesničke slike:

1. priroda: tičeki, šume, dol, gaj, kraj
 - personifikacija: „A šume mučiju“
 - kontrast: „A šume mučiju / naj moja popevka zvoni“
 - asonanca: „**Po** **dolu** i **gaju**“
2. ljudi u Zagorju: brat, dom
 - anafora: „**Tu** brat mi je vsaki,
Tu doma sem taki“
 - metafora: „Tu brat mi je vsaki“
3. zavičajni jezik: reč, kaj
 - tema: zavičajna riječ
 - ideja: doma je najljepše
 - vrsta pjesme: domoljubna pjesma

Uglazbljena pjesma „Kaj“

Skladatelj: Rudolf Taclik

Izvodi Marko Novosel uz orkestralnu pratnju

- izmjena dinamike (tiho glasno)
- umjeren tempo kroz cijelu skladbu

Sjedinjenje riječi i tona: riječi u uglazbljenoj pjesmi doživljavaju određene promjene jer su sjedinjenje s tonom. Dužina, trajanje, visina i jačina tona u skladu su s tempom, dinamikom i ritmom, kao što rima i stilska izražajna sredstva stvaraju sklad u književnoumjetničkom tekstu.

Zadaće nastavnoga sata:

1. Obrazovne

Učenik će:

- prepoznati lirsku pjesmu na kajkavskom narječju
- samostalno oblikovati ideju i temu pjesme na temelju prepoznatljivih motiva
- uočiti stilska izražajna sredstva u lirskoj pjesni (asonanca, aliteracija, onomatopeja, personifikacija, metafora)
- samostalno prepoznati vrstu stiha i strofe
- prepoznati odnos zvuka i značenja riječi u lirskoj pjesmi
- uočiti kakav je tempo, dinamika, ritam i ponavljanje u slušanoj skladbi

2. Odgojne

Učenik će:

- razvijati ljubav prema poeziji na kajkavskom narječju
- otkriti bogatstvo leksika hrvatskoga jezika na zavičajnom (kajkavskom) idiomu
- poštovati zavičajnu riječ i riječ drugih narječja hrvatskoga jezika
- osvijestiti važnost pripadnosti određenom zavičajnom kraju
- razvijati osjećaje prepuštanjem slušanja uglazbljene pjesme
- razvijati afinitet prema zvučnosti i ritmičnosti riječi u poeziji
- osvijestiti važnost suodnosa riječi i tona za uspješniji estetski doživljaj umjetnosti

3. Funkcionalne

Učenik će:

- razvijati sposobnosti i vještine iskazivanja vlastitih misli i osjećaja
- razvijati sposobnost zamišljanja utemeljenog na slušanju skladbe
- razvijati vlastiti emocionalni, intelektualni, osjetilni i fantazijski svijet potaknut umjetničkom riječju

- osvijestiti mogućnost integracije književnih i glazbenih teorijskih pojmova

4. Komunikacijske

Učenik će:

- razvijati sposobnosti i vještine govora i pisanja
- osvijestiti važnost uporabe vrednota govornoga jezika
- razvijati sposobnosti aktivnog slušanja potaknutog glazbom, ali i interpretativnim čitanjem

5. Kulturološke

Učenik će:

- razvijati ljubav prema bogatoj tradicijskoj kulturi hrvatskoga naroda
- osvijestiti važnost njegovanja hrvatske kulture (ljepote, običaji, glazba, jezik)
- poštivati nacionalnu kulturu i kulturu ostalih zemalja

Obrazovne, odgojne, funkcionalne, komunikacijske i kulturološke nastavne zadaće, u eksperimentalnoj se grupi razlikuju samo u segmentima koji se odnose na glazbenu umjetnost.

5.4. Metodička interpretacija

U metodičkoj ćemo se interpretaciji osvrnuti na:

1. učenikovu recepciju pjesme *Kaj* pisane na kajkavskom narječju
2. učenikovu sposobnost poimanja integracijskog odnosa riječi i tona
3. učenikov doživljaj nastavnoga sata u cijelosti.

1. Učenikova recepcija pjesme pisane na kajkavskom narječju

Književnoumjetnički tekst *Kaj* Dragutina Domjanića, koji učenici dobivaju na nastavnim listićima, pisan je na kajkavskom narječju. Nastavnik polazi od pretpostavke da bi pjesma na zavičajnom jeziku mogla zahtijevati dodatan napor učenika tijekom nastavnoga procesa, ako se njime ne služe ni aktivno, ni pasivno. Međutim, učenici sedmoga razreda eksperimentalne i kontrolne grupe već su se susretali s kajkavskom poezijom Dragutina Domjanića te im zavičajni jezik nije stvarao napor. Veliku su pripremljenost pokazali pri interpretativnom čitanju pjesme *Kaj*, a u razgovoru nastavnik saznaje kako se učenici aktivno koriste zavičajnim idiomom i izvan škole. U objema grupama, riječi pjesme *Kaj* bile su im u potpunosti poznate, što je uveliko pridonijelo još kvalitetnijoj interpretaciji. Iako su učenici sadržajno odlično upoznati s riječima književnoumjetničkog teksta, nastavnik primjenjuje višekratno čitanje pjesme zbog pravilne uporabe vrednota govornoga jezika, s naglaskom na akcentuaciji. Pravilan izgovor riječi pridonio je ritmu i zvučnosti pjesme.

U objema grupama, kada je riječ o razumijevanju književnoumjetničkoga teksta na zavičajnom jeziku, istraživanje nije ukazalo na prednost u primjeni korelacijsko-integracijskog metodičkog sustava u odnosu na, moglo bi se reći, klasični interpretativno-analitički metodički sustav.

2. Učenikova sposobnost poimanja integracijskog odnosa riječi i tona

U eksperimentalnoj grupi sedmoga razreda, nastava započinje doživljajno-spoznajnom motivacijom utemeljenoj na slušanju uglazbljene pjesme *Kaj* Dragutina Domjanića. Nakon slušanja slijedi ispitivanje učenikove prvotne recepcije, a potom i ispitivanje utjecaja riječi teksta koji je uglazbljen. Tek nakon cjelovite interpretacije književnoumjetničkog teksta slijedi još jedno slušanje skladbe kojim se ispituje učenikova sposobnost poimanja integracijskog odnosa književne i glazbene umjetnosti.

2. 1. Prvotni doživljaj uglazbljene pjesme *Kaj* Dragutina Domjanića

Ovaj se dio istraživanja odnosi na učenikovu prvotnu recepciju uglazbljene pjesme. Učenici dobivaju zadatak da zapišu svoj doživljaj uglazbljene pjesme *Kaj* na nastavni listić koji im dijeli nastavnik.

Većina se učeničkih zapisa temeljila na iskazu vlastitih osjećaja tijekom slušanja. Iskazi su bili podosta sažeti:

- Pjesma mi je bila odlična. Kad sam je slušala, osjećala sam se sretno.
- Pjesma mi se svidjela jer govori o našem zavičaju. Kad sam slušala pjesmu, osjećala sam se nekako ponosno i sretno.
- Pjesma je bila dosadna, ne volim takvu vrstu glazbe.
- Nije mi se baš sviđala ova pjesma.

Dvoje učenika u zapisu opisuje kako je skladba djelovala na njih, određuju ugođaj pjesme:

- Ja sam ovu pjesmu doživjela pomalo smireno i jako mi se svidjela.
- Ova pjesma mi se svidjela jer je umirujuća i govori o našem kraju.

Učenici sedmoga razreda već imaju podosta iskustva u interpretaciji umjetničkog djela pa svoj doživljaj iskazuju određenjem teme ili nekih motiva:

- Najviše mi se sviđa što je pjesma domaća i govori o našem kraju Zagorju
- Pjesma mi se svidjela. Bila mi je lijepa. Doživjela sam ju sretno i sviđa mi se što se pjeva o rodnom kraju, na zavičajnom jeziku.
- Pjesma mi se svidjela jer govori o našem kraju i o našem narječju. Govori sve dobro, a ponajviše o ljubavi prema zavičaju.
- Pjesma mi se svidjela jer govori o najljepšem zavičaju u Hrvatskoj i o ljubavi pjesnika prema tom zavičaju.
- Pjesma mi se svidjela jer govori sve najbolje za Zagorje. Također mi se svidjelo što opisuje dijelove našeg Zagorja.

Jedan od učenika, osim što iskazuje tematiku, koristi glazbene termine:

- Pjesma mi se jako svidjela jer govori o mom rodnom kraju. Ima lijepu melodiju i polagana je.

Posebno se ističe iskaz jednog učenika koji je, osim iskaza vlastita osjećaja, razmišljao o riječi koja se posebno isticala u pjesmi:

- Pjesma mi se jako svidjela. Osjećao sam se lijepo i smireno kad sam je slušao. Za mene, kao i za pjesnika, nema ljepše riječi od riječi *kaj*.

Nakon što je učenik pročitao svoj zapis doživljaja riječi kaj, nastavnik upita učenike jesu li razmišljali o riječima tijekom slušanja skladbe. Tip odgovora:

- Nisam razmišljao baš o riječima, više o melodiji koja je bila jako lijepa. Većina se učenika složila s tim odgovorom što ide u prilog da su učenici skladbu pokušali doživjeti u cjelini, odnosno spajajući melodiju i riječi, ne stavljajući naglasak na riječi same.

U slobodnom zapisu doživljaja skladbe, uočavamo sažete iskaze, učenici koriste jednostavne rečenice. Također, većina zapisa ukazuje na veliki stupanj podudarnosti.

2.2. Učenikova sposobnost poimanja integracijskog odnosa riječi i tona usmjerenim slušanjem

U osmoj fazi nastavnoga procesa, učenici ponovno slušaju skladbu *Kaj*. Međutim, za razliku od prvog slobodnog zapisa o doživljaju skladbe, ovoga im puta nastavnik daje problemsko-komparativni zadatak koji glasi:

Što zapažate kad usporedite književnoumjetnički tekst i pjesmu koja je uglazbljena?

a) uglazbljena pjesma je ona ista koju smo interpretirali

b) pjesma koju smo interpretirali, kao uglazbljena, doživjela je neku promjenu.

(Zaokružite jedan od odgovora i obrazložite.).

Ovaj segment istraživanja podrazumijeva ispitivanje učenikove dosadašnje susrete s književnom i glazbenom teorijom. Učenici će osobno iskustvo i spoznaje prikazati u odgovoru na zadani zadatak koji se rješava individualno. Iz učeničkih zapisa možemo izdvojiti nekoliko važnih elemenata percipiranja integracijskog odnosa književne riječi i glazbenog tona. Zapisi su bogatiji nego u prvom slobodnom zapisu u iskazivanju doživljaja prvotnog slušanja skladbe. Tome prethodi i detaljnija interpretacija književnoumjetničkog teksta tijekom koje su učenici aktualizirali već neke od glazbenih pojmova: ton, ritam, tempo, jačina i visina tona, instrumentalna pratnja, glazbeni instrument, tamburica, muški tenor. Važno je istaknuti kako su učenici u govornom iskazu više koristili navedene pojmove, nego u pisanom obliku.

Na temelju učeničkih odgovora na komparativno-problemski zadatak, možemo izdvojiti glavne pojedinosti za koje učenici smatraju da su bitne u procesu integracije riječi i tona. Pojedinosti se odnose na:

- iskazivanje promjene u osnovnom raspoloženju,
- prepoznavanje važnosti ponavljanja u skladbi, koje izostaje u književnoumjetničkom tekstu.

Iskazivanje promjene u osnovnom raspoloženju

Neki od učenika navode promjenu u osnovnom raspoloženju pjesme:

- Kada smo samo čitali pjesmu bez melodije, bila je pomalo sjetna, a kada je bila uz glazbu, činila se stvarnija i lakše za predočiti. Ima ugodnu melodiju i lijep ritam. Meni se više sviđa kada ju čujem uz tonove, ali ne znači mi puno.
- Drugačije je slušati uglazbljenu pjesmu i književnoumjetnički tekst. Zvuči veselije kada je uglazbljena.
- Pjesma zvuči ljepše i stvara u nama drugačije osjećaje nego kad je čitamo.
- Pjesma je nadahnjujuća i lijepa. Promjena je bila kako je pjesma uglazbljena. Ljepše zvuči i ugodnija je za uho.

Prepoznavanje važnosti ponavljanja u skladbi, koje izostaje u književnoumjetničkom tekstu

Većina učenika zamijetila je kako se u skladbi pojedine riječi, skup riječi, te cijeli posljednji dio pjesme ponavlja. Takvog ponavljanja u književnoumjetničkom tekstu nema. Za opis ponavljanja, učenici koriste termine iz interpretacije književnoumjetničkog teksta.

- Pjesma koju smo interpretirali nije se ponavljala, a pjesma koja je uglazbljena ponavljala je 2. i 3. strofu i zadnja 3 stiha u 3. strofi. U svakoj strofi u trećem i četvrtom stihu riječi se više naglase. Najviše se na kraju naglasi riječ kaj. Vidi se da se autor baš uživio u pjesmu.
- U uglazbljenoj se pjesmi druga i treća strofa ponavljaju. Drugačije je slušati uglazbljenu pjesmu i književnoumjetnički tekst. Zvuči veselije kada je uglazbljena.
- Pjesma zvuči ljepše i stvara u nama drugačije osjećaje kad je čitamo. Neki se dijelovi ponavljaju pa zvuči izraženije i ljepše. Ritam pjesme je poseban i takav se ritam rijetko čuje u nekoj drugoj pjesmi.
- Pjesma je ljepše zvučala kad je bila uglazbljena. Doživjela sam je sretno. Neki stihovi su se ponavljali. Mogla bih je uvijek slušati u slobodno vrijeme.

- Pjesma koju smo interpretirali, kao uglazbljena, ponovljena je više puta. Ritam je bio umjeren. Neke riječi su se od ostalih više naglasile. Pjesma je smirena.

Kao što možemo uočiti, uz ponavljanje, učenici percipiraju i promjenu u naglašavanju riječi i dijelova pjesme koji zvuče izraženije nego interpretativnim čitanjem. To je očekivano, jer se upravo u tim dijelovima pjesme, intenzitet, boja i jačina tona mijenjaju kako bi se uz prateću melodiju naglasila glavna tema.

Posebno se ističu dva učenička odgovora koja ukazuju na viši stupanj književnog i glazbenog odgoja te obrazovanja. Učenici integracijski odnos riječi i tona doživljavaju cjelovitije od ostalih učenika:

- Pjesma je doživjela promjenu. Puno je ljepša jer se neke riječi i dijelovi ponavljaju. Tekst pjesme je dobio svoj ritam i melodiju. Ritam mi se baš posebno svidio i došlo mi je da zapjevam. U meni je probudio neke dublje osjećaje i počeo sam razmišljati o svom zavičaju. Pjesma je tako lijepa da bih je čak mogao i slušati u slobodno vrijeme.

- Pjesma koju smo interpretirali, kao uglazbljena, doživjela je neku promjenu. Kada sam slušala uglazbljenu pjesmu, neki stihovi su se ponavljali. Uglazbljena pjesma je smirena, a tempo je umjeren. Doživjela sam ju ljepše nego kada smo je samo čitali. Sama uglazbljena pjesma duže traje i imala sam više vremena za uživiti se u pjesmu i razmišljati o svom kajkavskom zavičaju.

Jedan učenik u zapisu uspoređuje ritam skladbe i ritam čitanja pjesme:

- Kada se pjeva, drugačiji je ritam nego kada se čita.

Ima i zapis gdje su riječi doživjele promjenu uz melodiju:

- Riječi pjesme su postale osjećajnije i imaju više smisla nego kao tekst na papiru.

Valja reći kako su svi učenici (17) riješili komparativno-problemski zadatak. Samo se dvoje učenika nije složilo s time da je pjesma doživjela promjenu, time što je uglazbljena. Ti su učenici zaokružili A u zadatku na nastavnom listiću te zapisali:

- Pjesma nije ista, drugačija je. Ritam je drugačiji. Uglazbljena pjesma je ljepša od one koju smo čitali.

- Pjesma nije ista, ritam je drugačiji, ugođaj je drugačiji. Sve je drugačije.

Postoji mogućnost da u ovom slučaju učenici nisu pažljivo pročitali zadatak, iako se zadatak i usmeno višekratno ponovio. Zaokružili su da je pjesma koju smo interpretirali jednaka, a u odgovorima naveli upravo suprotno. Ovome bi se djelomično mogao pripisati nedostatak jezičnog izražavanja i nezainteresiranost za dijalektalno pjesništvo. Ovo je pokazatelj kako bismo dijalektalnom pjesništvom trebali posvetiti više sati u odgojno-obrazovnom procesu.

Analizom učeničkih odgovora na komparativno-problemski zadatak možemo uočiti kako je proces recepcije integracijskog odnosa književne riječi i glazbenog tona podosta kompleksan. Međutim, već prikazanim odgovorima možemo vidjeti da je funkcionalan i uspješniji. Neki od učenika naveli su kako su pjesmu doživjeli izražajnije te da su se u njima probudili osjećaji za koje nisu znali da postoje. Učenici su počeli razmišljati o važnosti očuvanja zavičajnoga jezika i rodnog kraja, a neki su od njih odlučili da će slušati kajkavske skladbe, iako su nakon prve objave dojmovu u govorenom obliku istaknuli da ne slušaju kajkavsku glazbu, već strane pjesme. O tome da je sat u eksperimentalnoj grupi sedmoga razreda bio uspješniji upravo zbog uporabe korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa, svjedoče nam ponajviše učenički zapisi o cjelokupnom doživljaju druženja s pjesmom *Kaj Dragutina Domjanića*.

3. Učenikov doživljaj nastavnoga sata u cijelosti

Učenici kontrolne i eksperimentalne grupe na kraju sata dobivaju identičan zadatak na nastavnom listiću koji glasi: - Zapišite u jednoj rečenici svoj doživljaj druženja s pjesmom *Kaj Dragutina Domjanića*. O funkcionalnosti zadatka u prilog korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa svjedoče učenički odgovori na isto pitanje. Naime, učenici u kontrolnoj grupi, pri izražavanju doživljaja na cjelokupan nastavni sat osvrću se na:

1. osnovni doživljaj interpretirane pjesme

- Kada sam slušala pjesmu, osjećala sam se mirno i veselo.
- Bilo mi je lijepo, osjećala sam se ugodno slušajući čitanje pjesmice i sat je bio ugodan i zabavan.
- Meni se sat jako svidio, bilo je jako zanimljivo jer je pjesma lijepa, mirna, vedra te u nama budi sreću i ponos.
- Druženje mi je bilo lijepo i pjesma je bila vrlo osjećajna.

2. tematiku interpretirane pjesme

- Meni se pjesma svidjela jer govori kako pjesnik voli svoj zavičaj.
- Meni se druženje svidjelo jer smo govorili o našem divnom Zagorju.
- Pjesmica mi se jako svidjela jer govori o našem kraju te mi je ovaj sat bio vrlo zanimljiv i zabavan.
- Jako mi se svidjelo jer govori o ljubavi prema domovini i kajkavskim riječima.
- Pjesma mi se svidjela jer govori o ljubavi prema našem zavičaju.
- Jako mi se svidjelo, jer pjesnik govori o svom rodnom kraju i kako mu je tamo najljepše.
- Pjesma mi se jako svidjela jer govori o našem kraju i o prirodi i ljudima koji tu žive.

3. razmišljanje o zavičajnom kraju

- Današnje druženje me potaknulo na razmišljanje o tome kako je lijepo živjeti u Zagorju.

Navedenim učeničkim zapisima kontrolne grupe, predhodila je motivacija utemeljena na asocijativnoj igri. Učenici su zamišljali slike koje su ih asocirale na riječ *kaj*. Većina učenika povezuje riječ *kaj* s riječima ljubav, dom, prijatelji, Zagorje, ravnice i slično. Time su učenici jasno mogli naslutiti tematiku nastavnoga sata. Nakon što su se učenici upoznali s književnoumjetničkim tekstom, njihova prvotna imaginarna slika riječi *kaj* postaje sve bogatija te se u njima bude osjećaji i razmišljanja o rodnom kraju.

S druge strane, učenici eksperimentalne grupe, u većini su pozornost posvetili:

1. načinu obrade sata (slušanju pjesme)

- Danas mi je bilo jako lijepo slušati i obrađivati pjesmu *Kaj*, a ovakav način rada na Hrvatskom jeziku mi se jako sviđa.
- Drago mi je što sam se upoznala s tom pjesmom jer budi sve moje osjećaje prema Zagorju i sviđa mi se što smo ga na takav način upoznali.
- Bilo mi je jako lijepo jer je ovakav način rada probudio u meni sve moguće osjećaje prema mom zavičaju.
- Pjesma mi se jako svidjela, kao i način rada sa slušanjem pjesme koju analiziramo.

2. te promjeni izraženije recepcije pjesme

- Današnje druženje me umirilo i nisam razmišljao o problemima, nego o svom zavičaju.
- Doživljaj mi je lijep, smiren, ugodan i veseo.
- Današnje druženje s pjesmom *Kaj* Dragutina Domjanića doživjela sam lijepo, veselo i nekako izraženije i drugačije nego obično.

Nužno je izdvojiti dva učenička iskaza koja idu u prilog aktualizaciji ljubavi prema svojoj zavičajnoj riječi. Učenici koji su na početku sata rekli da ne slušaju ovu vrstu glazbe, sada su napisali:

- Pjesma *Kaj* mi se jako sviđjela i sigurno ću je još puno puta slušati.
- Doživjela sam pjesmu odlično i zasigurno ću u slobodno vrijeme slušati tu pjesmu, ali i druge pjesme na kajkavskom narječju.

U eksperimentalnoj grupi gdje smo primijenili korelacijsko-integracijski metodički pristup, uz to što su se učenici osvrnuli na tematiku i osnovni doživljaj, sami su zapazili promjenu pri recepciji integracijskog odnosa riječi i tona. Ta se promjena ponajviše očituje u izražajnijoj i bogatijoj slici individualnih spoznaja i doživljaja rodnoga kraja. Učenici nisu samo slušali riječi književnoumjetničkog teksta, već su se prepustili i zvuku tih riječi. Tijekom cijelog nastavnog sata naglasak su stavljali na sintezu riječi i tona, ne izdvajajući riječ kao dominantu u književnoumjetničkom tekstu. Također, učenici u eksperimentalnoj grupi komentiraju svoj zapis koristeći termine iz glazbene umjetnosti. Tako je čest komentar – *Slušanjem pjesme, riječi dobivaju i ritam i melodiju, a to više utječe na moj doživljaj.* Učenici, koji na početku sata nisu pokazali interes za razgovor o istome, sada se uključuju i iskazuju svoje kritičko mišljenje. To se kritičko mišljenje odnosilo i na sam način rada. U kontrolnoj grupi, komentari su mnogo rjeđi, a najčešći su glasili – *Sviđjelo mi se jer govori o našem rodnom kraju.* Ovo ide u prilog naglašavanja književnoumjetničke riječi i tematike pjesme.

6. Zaključak

U radu smo naglasili potrebu i važnost za uključivanjem i korištenjem korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa poučavanju u osnovnoškolskoj nastavi književnosti. Opredijelili smo se za interpretaciju lirske pjesme na kajkavskome narječju.

Prije svega, ustanovili smo kako je korelacija od iznimne važnosti, bilo da je riječ o unutarpredmetnoj ili međupredmetnoj korelaciji. Spajanje različitih sadržaja *oživljava* nastavu, potiče učenike na sudjelovanje, rad, aktivnosti, surađivanje, pomaganje. Glazba je oduvijek prisutna u ljudskim životima, a često se koristi i u obrazovne svrhe. Vidjeli smo kako na različite načine utječe na učenike te kako su određena književna djela i uglazbljena.

Osvrnuli smo se na kajkavsko narječje jer smo metodičko istraživanje proveli upravo na tom govornom području. Kao primjer istaknuli smo cijenjenog kajkavskog pjesnika Dragutina Domjanića i njegovu pjesmu *Kaj*. Dijalektalno pjesništvo učenicima omogućuje otvoreniji izričaj na jeziku koji oni najbolje poznaju. To se pokazalo u pisanom obliku učenikovih odgovora, a ponajviše u govorenom obliku.

Metodičko istraživanje koje smo proveli, temeljilo se na komparativnom prikazu tijeka nastavnoga procesa u kontrolnoj i eksperimentalnoj grupi. Iako su učenici i jedne i druge grupe istog stupnja obrazovanja te sličnog stupnja životnog, literarnog i glazbenog obrazovanja, primjenom korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa pokazali smo kako je izričaj učenika eksperimentalne grupe bogatiji. U eksperimentalnoj grupi učenici su svojim pisanim i usmenim izričajem potvrdili prednost korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa pred interpretativno-analičkim metodičkim pristupom. Prednost se očituje već u prvotnom doživljaju uglazbljene pjesme gdje učenici pokazuju visoku angažiranost tako što skladbu pokušavaju doživjeti u cjelini. Iako su im iskazi podosta sažeti te se temelje ponajviše na prikazivanju vlastitih osjećaja, pri usmjerenom slušanju iste skladbe njihovi iskazi postaju sve složeniji i izražajni. Bogatijim iskazima

prethodila je detaljna interpretacija pjesme uz uporabu glazbenih termina. Na taj način, ne samo da su učenici aktualizirali i naučili nove termine iz glazbene umjetnosti, već i njihov rječnik postaje bogatiji. Naglasak nije više samo na književnoumjetničkoj riječi, već na sintezi riječi i zvuka. Zato su njihovi izrazi bili produbljeni i složeniji od izraza učenika kontrolne grupe, koji su naglasak stavili samo na književnoumjetničku riječ. U kontrolnoj grupi, pri izražavanju doživljaja na cjelokupan nastavni sat, učenici stavljaju naglasak na tematiku pjesme i osnovni doživljaj pjesme, dok u eksperimentalnoj grupi učenici prikazuju cjelovitiju sliku nastavnog sata stavljajući naglasak na promjeni izražanije recepcije pjesme. Tako učenici eksperimentalne grupe prikazuju veću angažiranost u radu, jer su sami tijekom nastavnog procesa, zapažali sličnosti i razlike književnoumjetničkog teksta i tona. Time su pokazali uspješniju recepciju estetskog sadržaja.

Za uspješnost kvalitetne učenikove recepcije književnoumjetničkog predloška, bila je potrebna temeljita i složena priprema nastavnika. Valja zato spomenuti važnost nastavnika kao organizatora nastavnog tijeka i njegove metodičke i stručne kompetencije. Ukoliko nastavnik nije dovoljno glazbeno obrazovan, utoliko je važno da se posavjetuje sa stručnjakom koji će mu uvelike pomoći za pripremu nastavnoga procesa.

Cilj ovog istraživanja bio je prikazati važnost upotrebe korelacijsko-integracijskog metodičkog pristupa u korist što kvalitetnijem razvijanju učenikovih vještina i sposobnosti. Odnosno, učenici će na složeniji, ali s vremenom i brži način, biti osposobljeni za kvalitetniju percepciju svijeta oko sebe.

7. Literatura

1. Bežen, A. (2008) *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Profil, Zagreb.
2. Corelj Zurl, J. (2007) *Od Domjanića do Kajkaviane, Kritika Domjanićevih kritičara*. Udruga umjetnika *Augusta Šenoae*, Zagreb.
3. Diklić, Z. (1989) *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*. Školska knjiga, Zagreb.
4. Domjanić, D., *Kipci i popevke*. Mladost, Zagreb, 1969.
5. Domjanić, D., *Za zbogom*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972.
6. Gudelj-Velaga, Z. (1985) *O učenikovom govoru i nastavi hrvatskog ili srpskog jezika*. U: *Mogućnosti integracije i korelacije u jezično-umjetničkom području*. Zbornik stručnih radova. Novalja.
7. Gudelj-Velaga, Z. (1990) *Nastava stvaralačke pismenosti*. Školska knjiga, Zagreb.
8. Kajić, R. (1991) *Povezivanje umjetnosti u nastavi*. Školske novine, Zagreb.
9. Lučić, K. (2008) *Prožimanje riječi, slike i glazbe u metodici književnosti u razrednoj nastavi*, 2. izdanje. Školska knjiga, Zagreb.
10. Mimica, I. (2005) *Mjesto i uloga pedagoških časopisa u afirmaciji načela zavičajnosti i u nastavi književnosti*. Školski vjesnik 3-4 (54)
11. Rosandić, D. (1975) *Za afirmaciju načela zavičajnosti u nastavi književnosti*. U: *Zavičajna književnost u nastavi – zbornici Čakavskog sabora*, sv. 7 (ur. Kalčić, M.). Žminj.
12. Rosandić, D. (2003) *Kurikulski metodički obzori: prinosi metodici hrvatskoga jezika i književnosti*. 2. dopunjeno izdanje knjige *Novi metodički obzori*. Školske novine, Zagreb.
13. Rosandić, D., *Metodika književnog odgoja*. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
14. Šabić, A. G. (1991) *Učenik i lirika*. Školska knjiga, Zagreb.
15. Šicel, M., Detoni-Dujmović, D., Lisac, J., *Ključ za književno djelo, Poezija Dragutina Domjanića*. Školska knjiga, Zagreb, 1996.

16. Težak, S. (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*. Školska knjiga, Zagreb.
17. Visinko, K. (2009) *Dječja priča – Povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Školska knjiga, Zagreb.
18. Visinko, K. (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: pisanje*. Školska knjiga, Zagreb.
19. Visinko, K. (1994) *Korelacijsko-integracijski metodički pristup književnومjetničkom tekstu koji tematsko-motivski uključuje glazbenu umjetnost*. Hrvatski u školi, god. 19, br.1
20. Visinko, K. (1999) *Umjetnički tekst (priča) i drugi mediji*. Likovna komunikacija u teoriji i praksi predškolskog odgoja - Međunarodni stručno-znanstveni skup *Likovna komunikacija u teoriji i praksi predškolskog odgoja*, Opatija
21. Županović, L (1989)., *Hrvatski pisci između riječi i tona*. Sveučilišna naknada Liber, Zagreb.

Izvori s interneta:

1. Krumes Šimunović, I.; Blekić, I., *Prednosti korelacijsko-integracijskoga sustava u pristupu književnom djelu*. Život i škola, Vol. LIX, No. 29, 2013., preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=179492, posjećeno dana: 19. 10. 2019.
2. Visinko, K., *Korelacijsko-integracijski metodički pristup književnومjetničkom tekstu koji tematsko-motivski uključuje glazbenu umjetnost*. Hrvatski u školi, 19(1), preuzeto iz: Krumes Šimunović, I.; Blekić, I., *Prednosti korelacijsko-integracijskoga sustava u pristupu književnom djelu*. Život i škola, Vol. LIX, No. 29, 2013., preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=179492, posjećeno dana: 19. 10. 2019.

3. https://www.academia.edu/36704947/Metodi%C4%8Dki_pristadasdupi_i_sustav_i_u_nastavi_hrvatskoga_jezika, posjećeno dana: 19. 10. 2019.
4. <https://www.youtube.com/watch?v=rQ-Xyro06WU>, posjećeno dana 20. 5. 2019.